STUDIE UMÍSTĚNÍ POMNÍKU RADECKÉHO NA MALOSTRANSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE

ATELIER **HÁJEK**

urbanismus, architektura, interiéry, design

Nerudova 206, 500 02 Hradec Králové
tel.: 776 462 742 | 603 310 003
e-mail: vaclav-hajek@post.cz | m_hajek@volny.cz
web: www.atelierhajek.cz

ODPOVĚDNÝ PROJEKTANT:	VYPRACOVAL:	OBJEDNATEL:	STUPEŇ:	DATUM ZPRACOVÁNÍ:
Ing. arch. Martin Hájek	Ing. arch. Václav Hájek	Spolek Radecký Praha Omská 1508/43, 100 00 Praha - Vršovice	studie	5 / 2021

OBSAH

ÚVOD 2

JAN JOSEF VÁCLAV HRABĚ RADECKÝ Z RADČE 3

HISTORIE MALOSTRANSKÉHO NÁMĚSTÍ 4

HISTORIE POMNÍKU MARŠÁLA RADECKÉHO 5

IKONOGRAFIE 6

URBANISTICKÉ ŘEŠENÍ REVITALIZACE NÁMĚSTÍ 8

OBNOVA POMNÍKU 9

NÁVRH UMÍSTĚNÍ POMNÍKU 10

VIZUALIZACE 11

ZÁVĚR 17

SEZNAM VYOBRAZENÍ 18

PŘÍLOHA Č. 1 – FOTOGRAMETRICKÝ ROZBOR 19

PŘÍLOHA Č. 2 – FOTOGRAMETRICKÝ ROZBOR 20

PŘÍLOHA Č. 3 – POHLED NA POMNÍK 21

PŘÍLOHA Č. 4 – PŮDORYS POMNÍKU 22

PŘÍLOHA Č. 5 – KOMPOZIČNÍ ROZBOR 23

PŘÍLOHA Č. 6 – SITUAČNÍ VÝKRES UMÍSTĚNÍ POMNÍKU 24

ÚVOD

STAVBA:	Obnova pomníku maršála Radeckého na Malostranském náměstí v Praze
OBJEDNATEL:	Spolek Radecký Praha Omská 1508/43, 100 00 Praha - Vršovice
MÍSTO:	Praha – Malá Strana
PROJEKTANT:	ATELIER HÁJEK Nerudova 206, 500 02 Hradec Králové tel.: 603 310 003
VYPRACOVAL:	Ing. arch. Václav Hájek tel.: 776 462 742 e-mail: vaclav-hajek@post.cz

Předmětem této studie je návrh možného umístění obnoveného pomníku maršála Radeckého na Malostranském náměstí v Praze, který byl odstraněn v roce 1919.
Malostranské náměstí je nejen z historického hlediska jedno z nejvýznamnějších prostranství Prahy. Vyznačuje se vysokou representační a památkovou hodnotou, a jako součást tzv. Královské cesty je i jednou z nejnavštěvovanějších lokalit v centru města. Svažitý pravoúhlý prostor je špalíčkem domů s kostelem svatého Mikuláše rozdělen na dvě charakterově odlišné části – horní a dolní. Náměstí je obklopené významnými objekty, jako je bývalá Malostranská radnice, palác Smiřických a Lichtenštejnský palác. Pomník maršála Radeckého stál od roku 1858 na dolní části náměstí naproti Grömlingovskému paláci čp. 5. Jednalo se o velmi kvalitní umělecké dílo, které svým měřítkem tvořilo dokonalou urbanistickou dominantu náměstí. Jeho odstraněním tedy došlo z architektonického hlediska k jednoznačnému ochuzení náměstí a ztrátě historické památky.
V roce 2014 se konala architektonicko-urbanistická soutěž na zhotovení ideového návrhu revitalizace Malostranského náměstí. Vítězný návrh, stejně tak jako mnohé další soutěžní návrhy, s obnovou pomníku počítal. Z rozhodnutí investora stavby však byla obnova pomníku maršála Radeckého z dalších fází projektu vypuštěna. V březnu roku 2018 byla dokončena projektová dokumentace pro společné územní a stavební řízení a následně bylo vydáno společné rozhodnutí, které v květnu 2019 nabylo právní moci. V srpnu stejného roku pak byla dokončena projektová dokumentace pro provádění stavby.
V souvislosti s plánovanou revitalizací náměstí zesílily snahy o obnovu pomníku, což je i důvodem k pořízení této studie. Účelem studie je ověřit možnosti umístění pomníku ve vztahu k novému uspořádání náměstí podle dokončené projektové dokumentace na jeho revitalizaci. Měla by se následně stát podkladem pro další projektové práce, které by vedly k obnově pomníku maršála Radeckého na Malostranském náměstí.

Ke zpracování studie byly použity tyto podklady:

- zadaní objednatele studie
- ideová studie navrácení pomníku Jana Josefa Václava hraběte Radeckého z Radče na Malostranské náměstí v Praze vypracovaná Spolkem Radecký Praha v roce 2015
- soutěžní návrh revitalizace Malostranského náměstí Ateliéru Hájek z roku 2014
- dokumentace pro provádění stavby revitalizace Malostranského náměstí Ateliéru Hájek z roku 2019
- Manuál tvorby veřejných prostranství vydaný IPR Praha v roce 2013

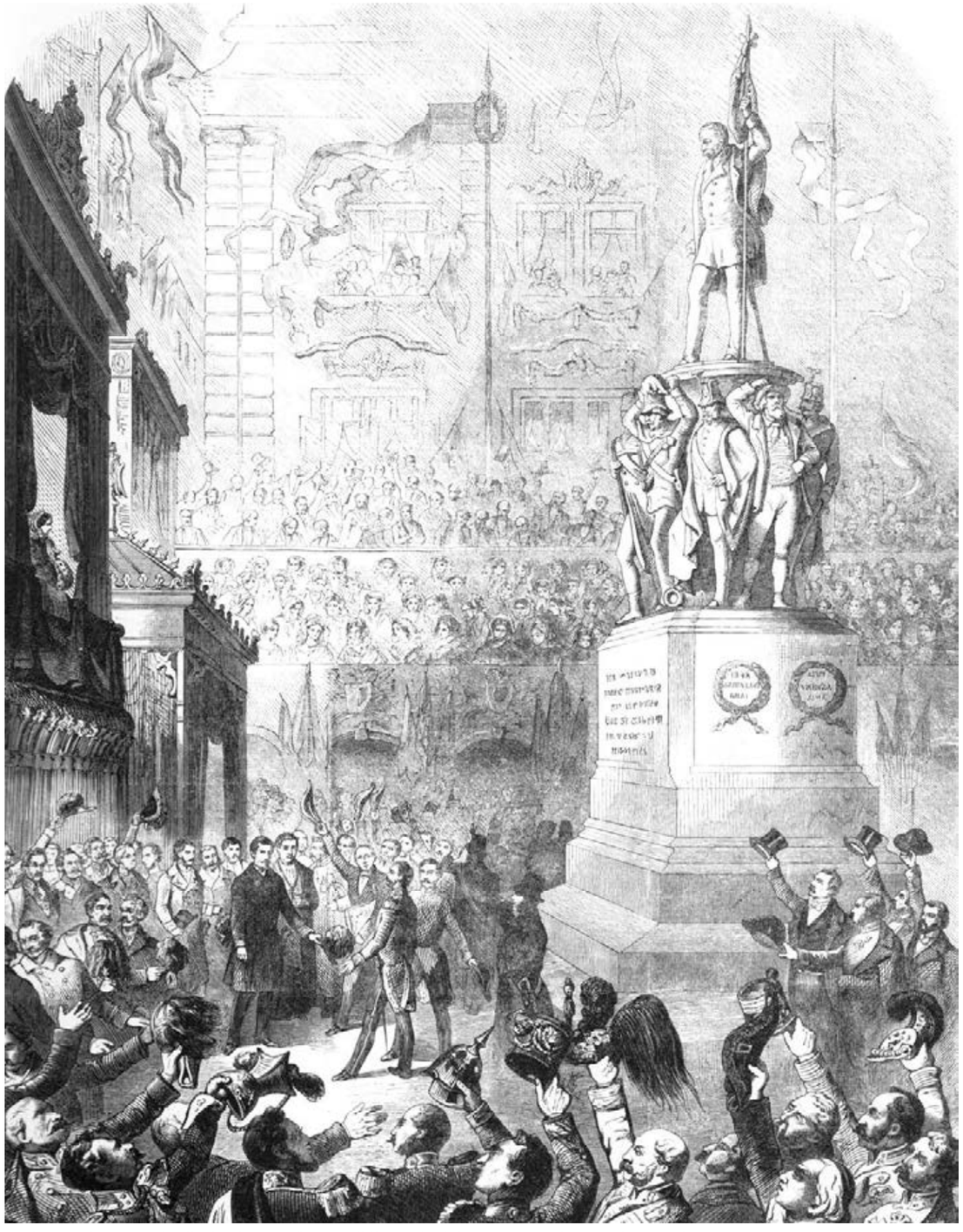

Δ Obr. 1: Slavnostní odhalení pomníku maršála Radeckého v Praze dne 13. listopadu 1858.

JAN JOSEF VÁCLAV HRABĚ RADECKÝ Z RADČE

Jan Josef Václav hrabě Radecký z Radče, český šlechtic, se narodil 2. listopadu 1766 na zámku svého otce v Třebnici (dnes součást středočeských Sedlčan). Ve věku dvanácti let, kdy se hlásil do vojska, byl jako mladík slabé fyzické konstrukce armádou nejdříve odmítnut, po letech však dosáhl ve své době nejvyšší vojenské slávy a celoevropského uznání. Proslul svými vítězstvími, uznáním svých nadřízených a zejména pak mimořádným otcovským vztahem ke svým vojákům, kteří jej obdivovali, jak dokládají dobové prameny.

Budoucí maršál byl synem hraběte Petra Eusebia Radeckého, v té době císařského komořího, a Marie Venantie z Lažan, jeho druhé choti. Rodina neoplývala bohatstvím, zato však starobylostí rodu. Rod se psal z Radče, tvrze nedaleko Nového Bydžova, později přeměněné Albrechtem z Valdštejna na oboru pro zvěř. Pod názvem Obora místo existuje dodnes.

Maršál Radecký začal svou vojenskou dráhu jako kadet v roce 1784. Díky svým schopnostem a statečnosti v kariéře rychle postupoval. Bojoval pod Laudonem proti Turkům ve válkách, v nichž podunajská monarchie nesla převážnou tíži obrany evropské civilizace a kultury a rozhodující měrou přispěl k ukončení napoleonských válek pustošících bez rozdílu celou Evropu. Jeho pozitivní role v evropských dějinách je nezpochybnitelná. Radeckého působení je třeba vidět v kontextu jeho doby, a pokud památku tohoto velkého českého rodáka nezatížíme politickými souvislostmi doby mnohem pozdější, nemůžeme nevidět jeho skutečný význam.

Na počátku 19. století měl, tehdy ještě v hodnosti generála, rozhodující podíl na Napoleonově porážce v Bitvě národů u Lipska. Tuto bitvu v říjnu 1813 jako náčelník generálního štábu vrchního velitele koaličních armád Karla Filipa ze Schwarzenbergu připravil a naplánoval.

Již jako polní maršál, povýšený do této hodnosti císařem Ferdinandem I. v den jeho korunovace, vedl v letech 1848 - 1849 úspěšnou kampaň za zachování územní celistvosti říše v severní Itálii. Ještě v roce 1850 svojí pouhou přítomností v Olomouci odradil Prusy od plánovaného útoku. Pak se stal guvernérem v Miláně, kde později odešel na odpočinek. Během své aktivní vojenské služby loajálně a věrně sloužil pěti císařům.

Zemřel v Miláně v důsledku banálního úrazu dne 5. ledna 1858. Ještě za jeho života mu císař nabídl zcela mimořádnou poctu - pohřbení v císařské hrobce ve Vídni. Ale podle maršálovy dohody s vojenským dodavatelem Parkfriederem, který za maršála platil dluhy, odpočívá v Klein Wetzdorfu u Vídně, v památníku Heldenberg, ve společném mauzoleu s maršálem Wimpffenem a Josephem Parkfriederem. Císař František Josef I. po Radeckého pohřbu nabídl Parkfriederovi odkoupení areálu s Radeckého hrobem, ale ten prodej odmítl a Heldenberg císaři daroval. Tím se areál stal majetkem Koruny a po roce 1918 až dodnes je tudíž majetkem rakouského státu a místo je pietně udržováno. Stojí za povšimnutí, že sousední Rakouská republika považuje našeho polního maršála Radeckého za jednoho ze zakladatelů moderní rakouské armády a v Heldenbergu mu vzdává při výročních příležitostech vysoké vojenské pocty.

O Radeckého vlastnostech a činech se již za jeho života vyprávěly skutečné příběhy i legendy. Připomeňme, že maršál Radecký se zabýval i vojenskou teorií, navrhoval reformu armády (ke škodě monarchie bezvýsledně, což se projevilo již ve válce s Pruskem 1866). O své vojáky se vždy staral, nejenom o jejich materiální zabezpečení, a vojáci jej milovali, jak dosvědčuje i Svatopluk Čech ve své básnické skladbě Ve stínu lípy. Zavedl vojenská cvičení, která v té době nebyla v období míru běžná, a připravoval vojáky cílevědomě na nadcházející boje. Své války vedl rytířsky, nedovoloval plenění dobytých měst, ani drastické postupy vůči civilistům.

Jeho armády tvořili příslušníci 11 různých národů monarchie. Je známo, že vedle němčiny a rodné češtiny byl schopen se svými vojáky hovořit všemi těmito jazyky. Radecký byl, a jistě i z pohledu úlohy ozbrojených sil v současném světě nadále může být, vzorem nejlepších vlastností vojáka. Na jeho počest složil v roce 1849 Johann Strauss starší Radetzky-Marsch, dnes snad nejslavnější hudební skladbu svého druhu.

S ohledem na závažnost hodnocení významu osobnosti maršála Radeckého v českých dějinách působí spíše odlehčeně skutečnost, že „vynalezl“ smažený řízek. Do české gastronomické tradice se smažený řízek jako oblíbené typické jídlo dostal z milánského stolu Radeckého. Kdyby se Radecký byl proslavil jen řízkem, nedali by pravděpodobně Češi na jeho pomník dopustit.

(zdroj: www.radecky.org)

Δ Obr. 2: Polní maršál Josef hrabě Radecký z Radče okolo roku 1850.

HISTORIE MALOSTRANSKÉHO NÁMĚSTÍ

Historie Malostranského náměstí sahá hluboko do středověku. V předrománském a románském období došlo nejen k rychlému rozvoji Pražského hradu, ale také intenzivně osídleného podhradí tvořeného aglomerací osad a opevněných dvorců, z nichž nejvýznamnější byla zástavba v oblasti dnešní Malé Strany.

Zásadní vliv na zástavbu pod Hradem mělo vybudování Juditina mostu, který v druhé polovině 12. století překlenul řeku a nahradil původní jižněji situovaný brod. Vesnická zástavba se díky tomu začala rychle měnit v rušné město. V roce 1257 se Přemysl Otakar II. rozhodl založit nové královské město pod Pražským hradem. Uprostřed území očištěného od původních obytných stavení bylo založeno klasické čtvercové náměstí, z něhož vycházely ulice k branám, a ostatní plocha byla rozparcelována pro výstavbu nových domů. Domy obklopující náměstí si vystavěli většinou nejbohatší malostranští měšťané a šlechta, která si zde, pod Pražským hradem, budovala honosná sídla. Jedním z důvodů byla nepochybně potřeba representace, neboť prostorem náměstí probíhala tzv. Královská cesta, po které projížděli nastávající čeští králové ke korunovaci z Královského dvora na Starém městě do katedrály svatého Víta.

Po té, co se Malá Strana vzpamatovala z husitského plenění, ji postihly v krátkém čase dva ničivé požáry. Nejničivější požár vypukl v roce 1541 a zničil prakticky všechny domy v prostoru Malostranského náměstí. K obnově zástavby došlo právě v době nástupu nového slohu a z Malé Strany navzdory katastrofě vzniklo výstavné a svěží renesanční město. Oba staré kostely stojící uprostřed náměstí obklopil blok měšťanských a kupeckých domů, které vznikly z původních krámců městského tržiště a postupným narůstáním vytvořily špalíček rozdělující malostranský rynek na dolní a horní část. Náměstí nadále sloužilo jako tržní prostor a také pro různé společenské události. V dolní části náměstí před budovou radnice stávala šibenice a pranýř. Zároveň jsou v obou částech náměstí doloženy historickými vyobrazeními kašny.

Po bouřlivých událostech roku 1620 byl kostel sv. Mikuláše včetně budovy fary předán jezuitům, kteří zde zřídili svůj profesní dům a následně otevřeli v blízkosti školu a gymnázium. Postupně jezuité skoupili větší množství domů, pozemků a zahrad v okolí, část starých budov včetně kostela sv. Václava zbourali a roku 1673 položili základní kámen ke stavbě nového kostela a profesního domu dle projektu Giovanniho Domenica Orsiho, který definitivně rozdělil prostor náměstí na dvě samostatné části. Stavba barokního kostela sv. Mikuláše ale započala až roku 1703 a postupně probíhala pod vedením Kiliána Ignáce Dientzenhofera až do šedesátých let, kdy se končilo s výzdobou. Z vděčnosti po skončení morové epidemie v roce 1713 byl v horní části náměstí vybudován Sloup Nejsvětější Trojice, jehož návrh pochází od Giovanniho Battisty Alliprandiho. V 60. letech 18. století byl také zásadním způsobem přestavěn Palác Smiřických stojící v severovýchodním rohu náměstí. Autorem nové barokní podoby byl Josef Jäger. V roce 1787 bylo dosavadní jezuitské gymnázium propojeno s budovou dvorské komory a přestavěno pro účely královského místodržitelství. Tím se završila barokní přestavba náměstí.

Ryzí klasicismus vstoupil do prostoru v roce 1791 přestavbou Lichtenštejnského paláce podle projektu stavitele Matěje Hummla, jehož nové průčelí sjednotilo celou západní frontu Malostranského náměstí. V roce 1848 se v paláci usídlilo vojenské velitelství. V roce 1858 byl v dolní části náměstí odhalen monumentální pomník maršála Radeckého. Sousoší na kamenném podstavci bylo umístěno v jihovýchodní části vedle Grömlingovského paláce a velmi dobře zapadalo do hmoty barokní zástavby. Na konci 19. století přibyl na rohu Mostecké ulice nový dům Malostranské záložny. V této době doplnily náměstí také typické chodníky z tzv. pražské mozaiky, které lemovaly okolní domy.

Vliv na podobu Malostranského náměstí na přelomu 19. a 20. století mělo rovněž zavedení tramvajové linky. V roce 1883 byla na náměstí přivedena Mosteckou ulicí trať koněspřežné tramvaje. Od roku 1900 procházela přes náměstí ještě tramvajová trať spojující Holešovice a Smíchov, kvůli které bylo vybouráno a rozšířeno ústí Karmelitské ulice. V roce 1905 byla koněspřežná trať definitivně zrušena. Po vzniku samostatné republiky v roce 1919 byl pomník maršála Radeckého odstraněn a uložen do lapidária Národního muzea. V roce 1928 byl před severním průčelím Grömlingovského paláce odhalen pomník Ernesta Denise, ale ani tento pomník zde nevydržel dlouho. Během německé okupace v roce 1940 byl odstraněn a zničen. Ve druhé polovině 20. století došlo už pouze k dílčím úpravám prostoru Malostranského náměstí, které spočívaly především v částečném předláždění a na začátku 90. let v úpravě trasy tramvajové trati v dolní části náměstí.

Δ Obr. 3: Malostranské náměstí s pomníkem maršála Radeckého okolo roku 1900 při pohledu z ústí Mostecké ulice.

Δ Obr. 4: Plán polohy a výšek královského hlavního města Prahy z roku 1889 s vyznačenou polohou pomníku Radeckého (čtverec u kóty 197,171).

HISTORIE POMNÍKU MARŠÁLA RADECKÉHO

Návrh postavit pomník maršálu Radeckému vzešel roku 1851 od Christiana Rubena, který byl v letech 1841 – 1872 ředitelem pražské Akademie. Od něj pochází také základní idea monumentu – keltsko-germánského výjevu vítězného vojevůdce neseného na štítě jeho vojáky. Inspirací bylo snad také sousoší sv. Františka Xaverského na Karlově mostě.

Provedení pomníku se ujala Krasoumná jednota pro Čechy (Kunstverein für Böhmen in Prag), která byla součástí Společnosti vlasteneckých přátel umění, předchůdce to dnešní Národní galerie. Jednalo se o zemský spolek pro podporu výtvarného umění založený roku 1835, jehož členy byli vzdělaní aristokraté a měšťané.

Sochařský návrh vzešel z dílny bratří Josefa a Emanuela Maxů, významných a všeobecně uznávaných sochařů své doby, pocházejících ze Sloupu v Čechách. Sousoší o celkové výšce téměř přes 6,5 m tvoří socha maršála Radeckého stojícího na kruhovém štítu, který podpírá osm vojáků v nadživotní velikosti. Postava maršála, jejímž autorem je Emanuel Max, má podobu prostovlasého vojevůdce rozkročeného jako vítěz. V levé ruce svírá maršálskou hůl a v pravici drží vítězný prapor. Jednotliví vojáci ztvárnění bratrem Josefem Maxem, každý v jiné uniformě rakouské armády, snad představují národy rakouské monarchie prostřednictvím typických zbraní a jednotek, u nichž jejich příslušníci převážně sloužili. Je zde zpodobněn pěšák, myslivec, dělostřelec (ztotožňovaný s Čechem), dobrovolník z Tyrol, husar, námořník, hulán a jihoslovanský šerežan. Sousoší bylo odlito z bronzu dílnou Burgschmidt a Lenz v Norimberku v roce 1858. Potřebných 10 tun kořistní děloviny věnoval císař František Josef I.

Otázkou zůstávalo umístění pomníku. Odborná komise zvažovala několik míst v Praze. Nakonec se rozhodla pro dolní Malostranské náměstí a to zhruba pro místo, kde se nacházela stará barokní kašna. Výbor Krasoumné jednoty rozhodnutí komise posvětil a žádost o přidělení místa podaná pražskému magistrátu byla rychle vyřízena.

Návrh pomníku byl zřejmě vypracován v několika variantách. Autorem architektonického řešení, tedy podstavce včetně urbanistického začlenění pomníku do náměstí, se stal architekt Bernhard Grueber, který byl významným znalcem českých středověkých památek a jejich romantickým ochráncem. V letech 1844 – 1874 byl vedoucím katedry architektury na pražské Akademii výtvarných umění. Pomník byl situován do jihovýchodní části Malostranského náměstí, ovšem ve zcela jiné situaci než dnes. Čtvercová základna pomníku byla mírně pootočena šikmo k ose Mostecké ulice. Postava maršála tak hleděla k jihu, na hlavní komunikaci z Karlova mostu na horní Malostranské náměstí a pak dále na Hrad, kterou procházely všechny slavnostní i korunovační průvody. Stupňovitý podstavec se stranou o délce přes 6 m byl zhotoven pravděpodobně z leštěných žulových bloků. Podstavec dosahoval výšky zhruba 4 m. Na bočních stranách podstavce byly osazené čtyři bronzové věnce se jmény bitev (Verona, Vicenza, Custozza, Novara) a na přední straně se nacházel německy psaný dedikační nápis, zatímco na zadní straně byl nápis český. Celý pomník byl i s podstavcem vysoký přes 10,5 metrů a byl ohrazen čtyřmi kamennými sloupky s řetězem na čtvercovém půdorysu cca 10 x 10 m. Původní plánová dokumentace je uložena v archivu Krasoumné jednoty (nyní Národní galerie).

Pomník maršálu Radeckému byl slavnostně odhalen 13. 11. 1858 za účasti císaře Františka Josefa I. a jeho choti Alžběty, jen několik měsíců po maršálově skonu v Miláně. Po odhalení se stal na dalších 61 let dominantou Malostranského náměstí a jednou z nejfotografovanějších památek Prahy. V září roku 1884, zřejmě pod vlivem sílícího českého vlastenectví, došlo k prohození nápisů na podstavci a od té doby se německy psaný text nacházel na severní, tedy zadní straně podstavce. Přitom musela být z technických důvodů změněna podoba stěn podstavce vysekáním vpadlých ploch, na kterých byl osazen nápis nový.

Po 1. světové válce a rozpadu Rakouska Uherska byl pomník zakryt a následně bylo v roce 1919 bronzové sousoší odstraněno a předáno do Lapidaria Národního muzea na Výstavišti, kde se nachází dodnes. Naštěstí nedošlo k jeho úplnému zničení, jako se to stalo s Mariánským sloupem na Staroměstském náměstí. Sousoší bylo uchráněno i díky intervenci Klubu Za starou Prahu. Práci na demontáži a transportu provedla firma V. Mašek v Karlíně. Podstavec zde ještě nějakou dobu stál, neboť měl být využit pro sochu jednoho ze spolutvůrců ČSR, ale nakonec byl v roce 1922 rozbit a definitivně odstraněn.

Pomník Radeckého je stále hodnocen jako vrcholný projev kulturní a umělecké úrovně tehdejší společnosti. Jednalo se o velmi kvalitní umělecké dílo, které svým měřítkem tvořilo dokonalou urbanistickou dominantu náměstí. Pomník jakoby byl posledním sousoším náležejícím ke galerii Karlova mostu. Jeho odstraněním tedy došlo z architektonického hlediska k jednoznačnému ochuzení náměstí a ztrátě historické památky. I proto se už od přelomu tisíciletí objevují úvahy o navrácení pomníku maršála Radeckého na Malostranské náměstí.

(zdroj: www.radecky.org)

Δ Obr. 5: Jeden z původních návrhů pomníku maršála Radeckého, rytina Jan Zítek, 1852 – 1853.

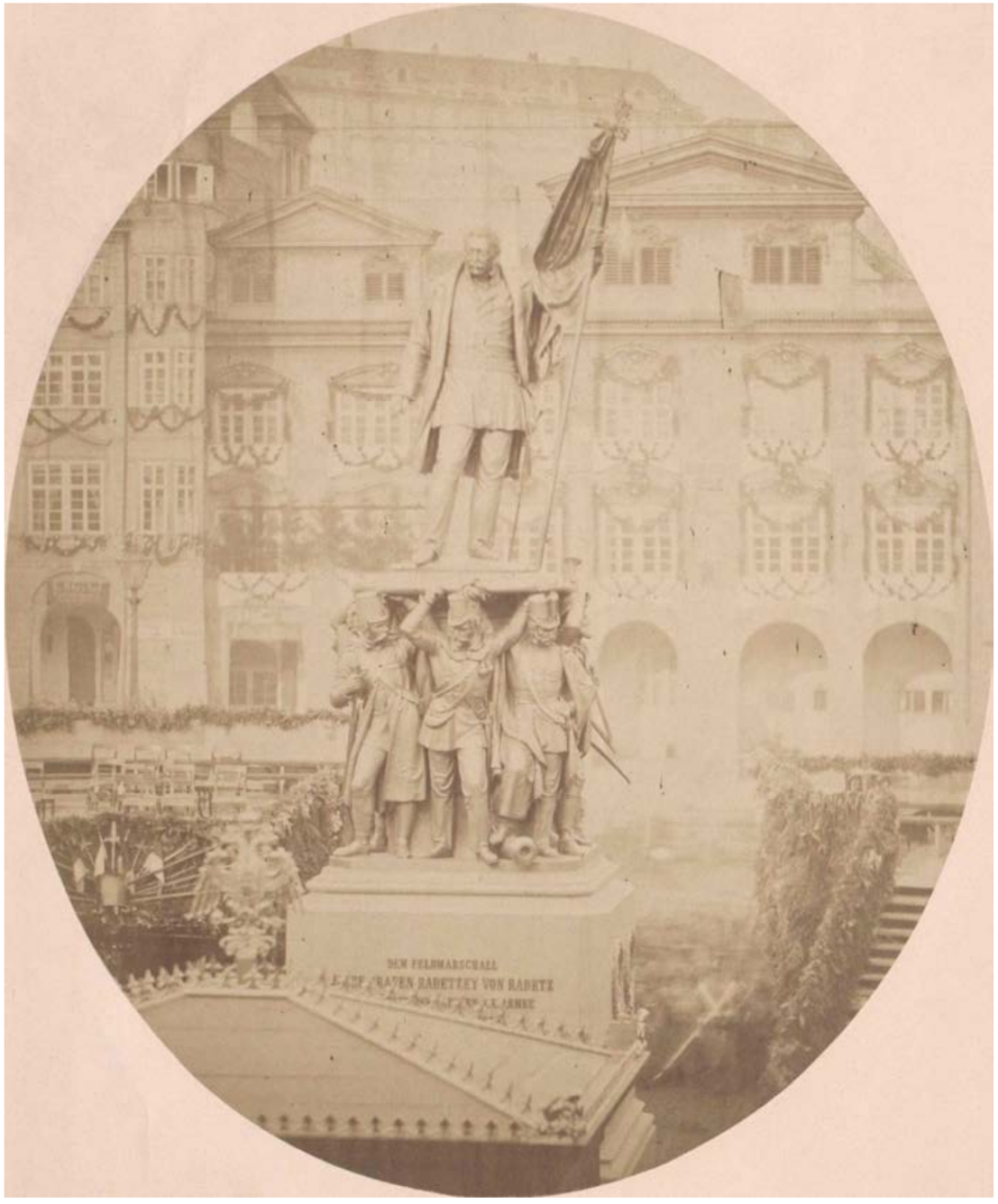

Δ Obr. 6: Pravděpodobně nejstarší fotografie pomníku pořízená během slavnostního odhalení v roce 1858.

Δ Obr. 7: Pomník maršála Radeckého na fotografii z 30. července 1900 již s prohozenými nápisy a úpravou soklu.

Δ Obr. 8: Pomník Radeckého na fotografii z r. 1865.

Δ Obr. 9: Pomník Radeckého na fotografii z r. 1872.

Δ **Obr. 10: Pomník maršála Radeckého stojící mezi tratí koněspřežné a elektrické dráhy na fotografii z roku 1901.**

Δ Obr. 11: Pomník Radeckého na kolorované fotografii z doby okolo r. 1900.

URBANISTICKÉ ŘEŠENÍ REVITALIZACE NÁMĚSTÍ

Cílem návrhu projektu revitalizace Malostranského náměstí je celkové zklidnění dopravy a zkvalitnění prostoru, což je předpokladem pro vytvoření veřejného, reprezentativního prostranství, které by se stalo místem pro setkávání a pořádání kulturních i jiných akcí. Návrh využívá stávající hodnotné prvky v řešeném území, které se snaží dále podpořit a rozvíjet při zachování celistvosti náměstí. Zabývá se proto nejnutnějšími zásahy vyvolanými úpravou komunikací, jejich redukcí ve prospěch ploch pro pěší a změnou funkcí některých částí řešeného prostoru.

Řešený prostor je formálně rozdělen na dvě funkční části. Dolní část náměstí představuje rušnější živý prostor, který je i lokálním dopravním uzlem. Naopak horní část by se měla stát klidnou, spíše odpočinkovou plochou, s určitou mírou flexibility pro pořádání některých veřejných kulturních akcí. Dopravní řešení vychází ze stávající situace, kdy je v dolní části náměstí jednosměrná komunikace a opačný směr je veden objízdnou, jednosměrnou komunikací po obvodu náměstí přes jeho horní část. Navrženými úpravami dojde pouze k posunutí a přeřešení jízdních pruhů. Trasa tramvajové trati zůstává s ohledem na technické podmínky beze změny, pouze dojde k úpravě nástupišť v prostoru obou zastávek. Chodníky, jakožto i ostatní pochozí plochy, jsou dimenzovány tak, aby umožnily rozvoj pobytových aktivit. Stejně tak, jako je v projektu navrženo rozšíření chodníků na úkor vozovky, bude rozšířen i současný tramvajový ostrůvek. Plocha náměstí, s výjimkou hlavní komunikace, je řešena v jedné výškové úrovni, což umožní jednak lepší pohyb chodců a také prostor opticky scelí a celkově zprůchodní. Výškově sjednocená dlažba náměstí je jednoduchá a skromně členěná s použitím prvků stávající, starší dlažby. Snahou je vytvořit především přehledný a účelný prostor, který nabídne dostatek místa pro odpočinek, zábavu ale i pro kulturní a společenské aktivity. Návrh obnovuje historický charakter místa, zvyšuje jeho obyvatelnost a upřednostňuje chodce před automobily stejně tak, jak tomu bylo původně. Navrhovanými zásahy by se tak Malostranské náměstí mělo znovu stát plnohodnotnou součástí systému veřejných prostranství města a místem, které je určeno především lidem a jejich svobodného pohybu.

Návrh architektonického řešení prostoru a povrchů Malostranského náměstí vychází především z historických materiálů, které jsou pro Malou Stranu typické. Jednoduchá a výrazově čistá dlažba představuje vhodný parter náročněji řešené historické zástavbě a nerozptyluje celkový optický dojem z prostoru. Náměstí je lemováno chodníky z tradiční pražské mozaiky provedené ze štípaných mramorových (vápencových) kostek v růžovém a šedém odstínu, která zvýrazňuje jednotlivé domy. Toto řešení umožní navázat na chodníky v okolních ulicích. Částečně se jedná o stávající zachovávanou historickou dlažbu, na kterou navazují nové úseky ve stejném provedení. Součástí navržené stavby je také doplnění respektive výměna mobiliáře. Jednotlivé prvky svým stylem korespondují s celkovým výrazem náměstí. Navrženy jsou jako kombinace atypických a typových prvků. Spojujícím prvkem je zejména barevnost, konkrétně tmavě šedý matný nátěr.

V severovýchodní části dolního náměstí je dále navržena kašna, která zpříjemní pobyt v prostoru. Koncepce osvětlení vychází především z charakteru místa. Snahou je vytvořit intimní atmosféru podtrhující historický ráz místa a zároveň splnit současné normové požadavky na hladinu intenzity osvětlení zejména podél hlavních komunikací. Jako hlavní osvětlení jsou s ohledem na současnou situaci zvoleny historizující lampy, které jsou v horní části náměstí převážně zachovány a nově umístěny také do jeho dolní části. Toto řešení navazuje na jednotnou koncepci osvětlení v historickém jádru města a to především na tzv. Královské cestě, kde jsou lampy osazeny plynovými lucernami. Základem řešení městské zeleně v prostoru náměstí je zachování vzrostlého, stávajícího platanu v severovýchodní části dolního náměstí. Další zeleň ve formě stromořadí, sestávajícího ze čtveřice stromů je navržena před západní fasádou Profesního domu čp. 2.

Původní vítězný soutěžní návrh počítal rovněž s obnovou pomníku maršála Radeckého a to v dolní části náměstí poblíž jeho původní polohy. Následně zpracovaná architektonická studie revitalizace náměstí s tímto prvkem dále pracovala a rovněž prověřovala další možná stanoviště. Z rozhodnutí investora stavby však byla obnova pomníku z dalších fází projektu vypuštěna. Během prací na samotné projektové dokumentaci byly zapracovávány připomínky a požadavky jednotlivých dotčených orgánů a projekt revitalizace doznal určitých změn, zejména co se týče celkového dopravního řešení. V projektu se však podařilo zachovat volnou plochu na rozšiřovaném tramvajovém ostrůvku, kam by mohl být v budoucnu umístěn obnovený pomník maršála Radeckého.

Δ Obr. 12: Situace architektonického řešení revitalizace Malostranského náměstí, Ateliér Hájek, 2019.

Δ Obr. 13: Vizualizace návrhu revitalizace Malostranského náměstí, Ateliér Hájek, 2019.

OBNOVA POMNÍKU

Původní pomník maršála Radeckého stával východně od Gremlingovského paláce čp. 5 téměř v ose průčelí domu čp. 37. Střed sousoší byl ve vzdálenosti asi 16 metrů od tohoto domu. Čtvercová základna pomníku byla mírně pootočena šikmo k ose Mostecké ulice. Ideálním případem obnovy pomníku by byla jeho opětovná instalace na původní místo. Malostranského náměstí se však v době vzniku pomníku nacházelo v trochu jiných půdorysných podmínkách, než jsou zde dnes. Původní tramvajová trať procházela blíže fasádě Gremlingovského paláce a místem, kde pomník stával, nyní vede stávající tramvajová trať. Proto není obnova pomníku v jeho původní poloze možná. Prostorová situace okolní zástavby je však téměř totožná. Od doby vzniku pomníku se změnilo pouze ústí Karmelitské ulice do náměstí.

Vítězný soutěžní návrh na revitalizaci Malostranského náměstí již s případnou obnovou pomníku počítal, neboť jej autoři považují za významnou součást tohoto městského prostranství. Následně zpracovaná projektová dokumentace revitalizace Malostranského náměstí s ohledem na technické podmínky zachovává současné vedení tramvajové trati. Obnovení pomníku na jeho původním stanovišti tedy již dnes není možné a umístění co nejblíže původnímu stanovišti sebou nese zásadní technické obtíže. Přilehlý tramvajový ostrůvek je v projektové dokumentaci rozšířen jižním a východním směrem, ovšem podél severozápadní hrany ostrůvku prochází zděná vejčitá kanalizační stoka šíře 120 cm a výšky 200 cm. Stavba pomníku nad tímto objektem by byla do značné míry komplikovaná a její přeložka neúměrně složitá a nákladná. Podél této stoky prochází ještě kabelovod. Druhým omezujícím faktorem v těchto místech jsou převěsy tramvajového trakčního vedení, které by mohly být v kolizi se sousoším. Za určitých podmínek by bylo možné využít plánované stožáry veřejného osvětlení situované na opačné straně tramvajové trati a trakční vedení převěsit tak, aby se lana pomníku vyhýbala. Pohled na sousoší by však byl tímto vedením lehce narušen, neboť by přibližně o 3 m převyšovalo výšku uchycení trakčního vedení. Pomník v této poloze by byl zároveň blíže průčelím domů na jižní straně Malostranského náměstí, a tudíž by jej bylo pravděpodobně nutné natočit směrem k ústí Mostecké ulice. I přesto by zde byly omezené prostorové podmínky a bylo by tak nutné neosazovat čtveřici kamenný sloupků s řetězem, které pomník lemovaly, a ani nedláždit plochu mezi sloupky a podstavcem pomníku žulovými deskami, jako tomu bylo u původního pomníku.

Z výše uvedených důvodů je pro nové umístění pomníku vybrána poloha uprostřed plochy dolního Malostranského náměstí se sousoším orientovaným čelem k bývalé Malostranské radnici. Původně byla tato volná plocha v souladu se zadáním investora v projektové dokumentaci ponechána volná, aby se zde mohly konat nejrůznější kulturní akce. Během zkušebního provozu po zrušení parkoviště se však tato plocha ukázala pro pořádání akcí jako méně vhodná a to především z důvodu relativního hluku od přilehlé komunikace. Pro tyto účely je tak spíše počítáno s využitím plochy na horním náměstí. Sousoší by tak tvořilo vhodný akcent a výškovou dominantu této plochy podobně jako Mariánský sloup na horní části náměstí.

Podoba samotného pomníku bude předmětem dalších stupňů dokumentace. Předpokladem je řešení nového žulového podstavce jako výtvarné reminiscence původního prvku. Měl by tedy být navržen podle originální výkresové dokumentace a dobových fotografií se zachováním původních proporcí i profilace. Kamenný podstavec pomníku by měl být shodně s originálem sestaven z masivních bloků ze světlé žuly, jak uvádějí písemné prameny. Nápis na podstavci by mohl být aktualizován. Samotné sousoší pak bude pravděpodobně odlitkem dochovaného originálního díla, které zůstane i nadále ve sbírkách Národního muzea. Založení pomníku o celkové váze zhruba 28 – 30 tun je možné na vrtaných pilotech. Z betonové části pomníku by byly síly přenášeny do skupiny osmi mikropilot s kořeny dlouhými zhruba 7 m a volnou částí trubky do 3 m délky. Zásahy do archeologických vrstev by tedy byly minimální.

Předložená studie řeší návrh možného umístění pomníku ve vztahu k dokončené projektové dokumentaci revitalizace Malostranského náměstí a prověřuje technické možnosti jeho obnovy. Autoři studie doporučují navržené stanoviště ověřit přímo na místě maketou pomníku ve skutečné velikosti.

Δ Návrh možného provedení obnoveného pomníku maršála Radeckého.

NÁVRH UMÍSTĚNÍ POMNÍKU

S ohledem na limitující technická specifika obnovy pomníku poblíž jeho původního stanoviště je navrženo nové umístění pomníku na ploše dolní části náměstí. Z historických záznamů je patrné, že pomník nebyl zprvu navrhován pro konkrétní místo, ale že byl vypracován návrh sousoší a až poté se hledalo vhodné umístění pomníku. Z tohoto důvodu by mělo být akceptovatelné pro obnovu zvolit v rámci náměstí umístění odlišné od původní situace.

V projektové dokumentaci revitalizace Malostranského náměstí je tato plocha v souladu s požadavky investora ponechaná jako volná. V severovýchodním rohu náměstí je pouze zachován stávající vzrostlý platan a vedle něj je navržena nová bronzová kašna. Vzhledem k dokončenosti projektu a probíhající přípravě stavby je nutné tyto prvky považovat za neměnné.

Střed pomníku je navržen jižně od osy průčelí Profesního domu čp. 2 a na ose vjezdu Paláce Smiřických čp. 6. Zvolena je poloha, která by nenarušovala přirozené trasy chodců přes náměstí. Socha maršála je čelem orientovaná k východu směrem k průčelí bývalé Malostranské radnice čp. 35. Od doby vzniku původního pomníku v polovině 19. století se situace na náměstí změnila. Trasa tzv. Královské cesty dříve vedla z Mostecké ulice do Nerudovy ulice podél jižní strany náměstí, ovšem dnes se hlavní pěší trasa přesunula spíše k jeho severnímu okraji. Lze předpokládat, že i po realizaci projektu revitalizace náměstí bude nadále severní trasa dominantní. Zůstala by tedy zachována situace, kdy se pomník nacházel při hlavní pěší trase přes náměstí. Pomník by tak vítal příchozí z Letenské ulice. Záda sousoší by tvořila pohledově neutrální východní fasáda Profesního domu čp. 2. Monotónní světlá fasáda budovy by vytvářela pozadí, před nímž vyniknou linie sochy, a toto neutrální pozadí by pomník zvýraznilo. V místě je také dostatek prostoru pro osazení sloupků s řetězem obíhající vlastní pomník tak, jako tomu bylo původně. Toto umístění by dodalo dolnímu náměstí monumentální charakter representačního prostoru a zároveň by zde bylo dostatek prostoru si pomník prohlédnout.

Předpokladem obnovy je osazení repliky původního podstavce. Vzhledem k dostatečnému prostoru by bylo možné jej realizovat tak, jak byl původně, tedy i s ohrazením pomocí kamenných sloupků a řetězu. V tomto místě je však terén odlišný od původní situace; je svažitý východním směrem. Převýšení zde činí cca 0,7 m na 10 m. Proporce podstavce, respektive dlážděné plochy uvnitř ohrazení, proto budou muset být přizpůsobeny terénní konfiguraci. Opticky tedy bude podstavec působit odlišně, třebaže i u původního umístění vodorovná dlážděná plocha sloužila k vyrovnání sklonu terénu. Z tohoto důvodu by bylo možné zvážit uspořádání architektonicko-umělecké soutěže na nový podstavec.

Výhodou tohoto umístění je minimální kolize se sítěmi technické infrastruktury. V řešeném prostoru se nachází pouze sdělovací vedení CETIN, které je dle sdělení správce možné přeložit. V souvislosti s výstavbou pomníku by však bylo nutné přemístit kotevní troubu pro vánoční strom, která je plánovaná přibližně ve středu volné plochy.

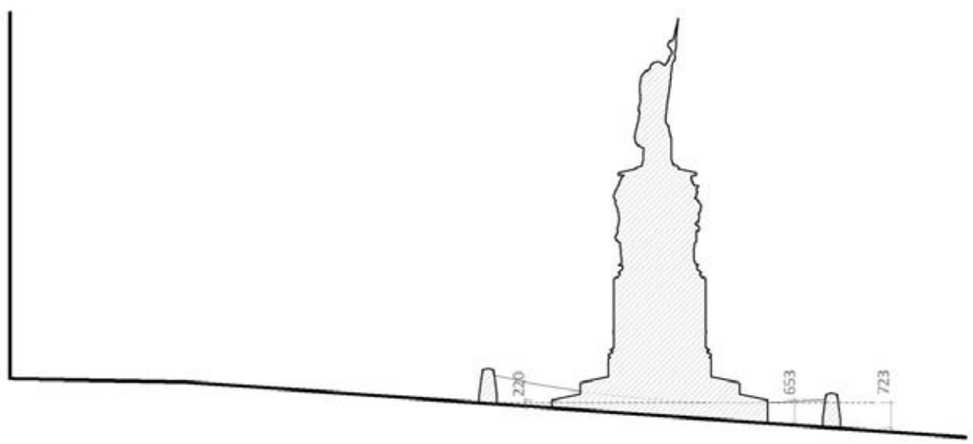

Δ Schematický řez terénem v místě pomníku při pohledu od jihu.

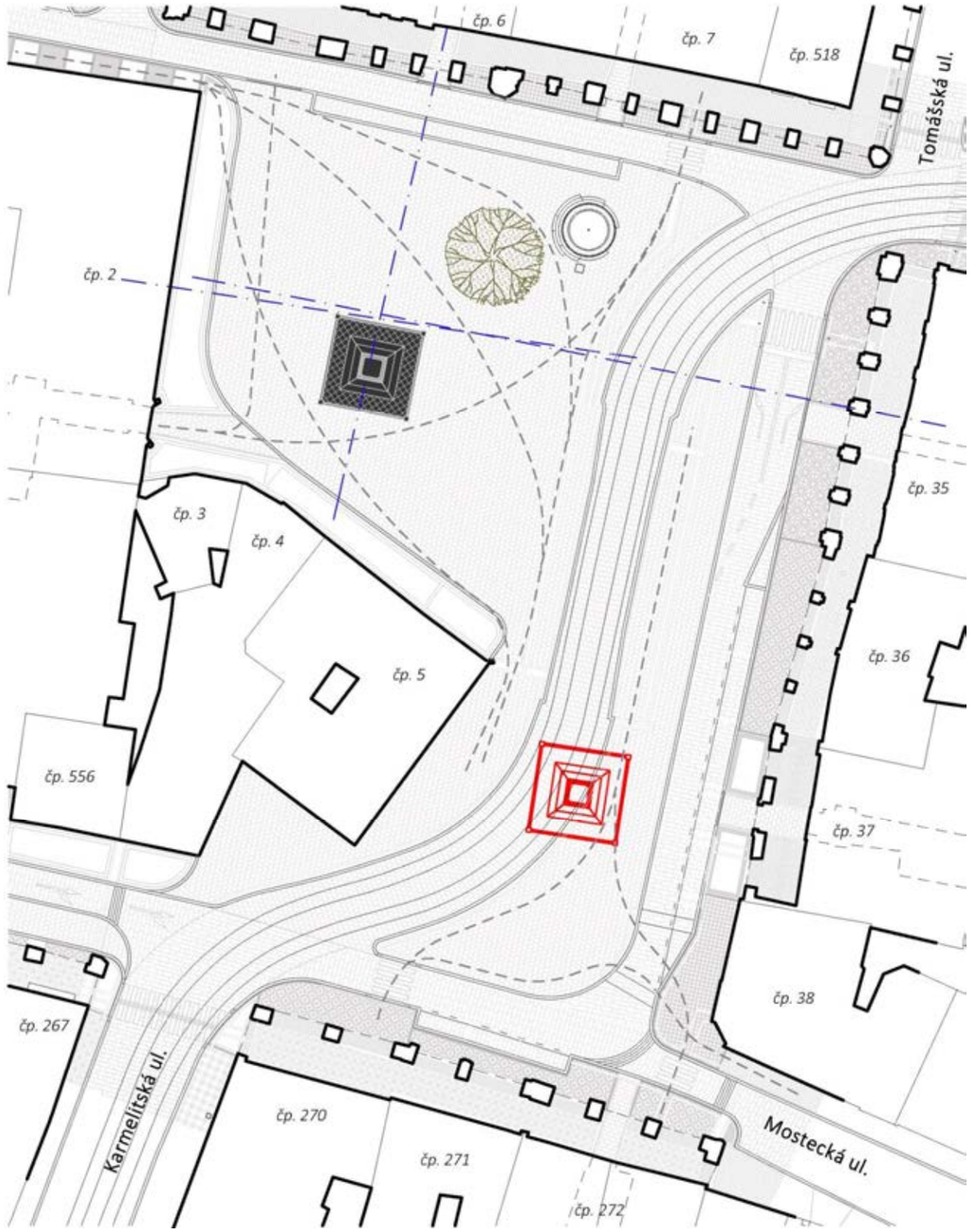

Δ Situační schéma umístění obnoveného pomníku maršála Radeckého. Červeně vyznačena původní poloha pomníku, modře značeny kompoziční osy a čárkovaně značeny hlavní trasy chodců.

VIZUALIZACE

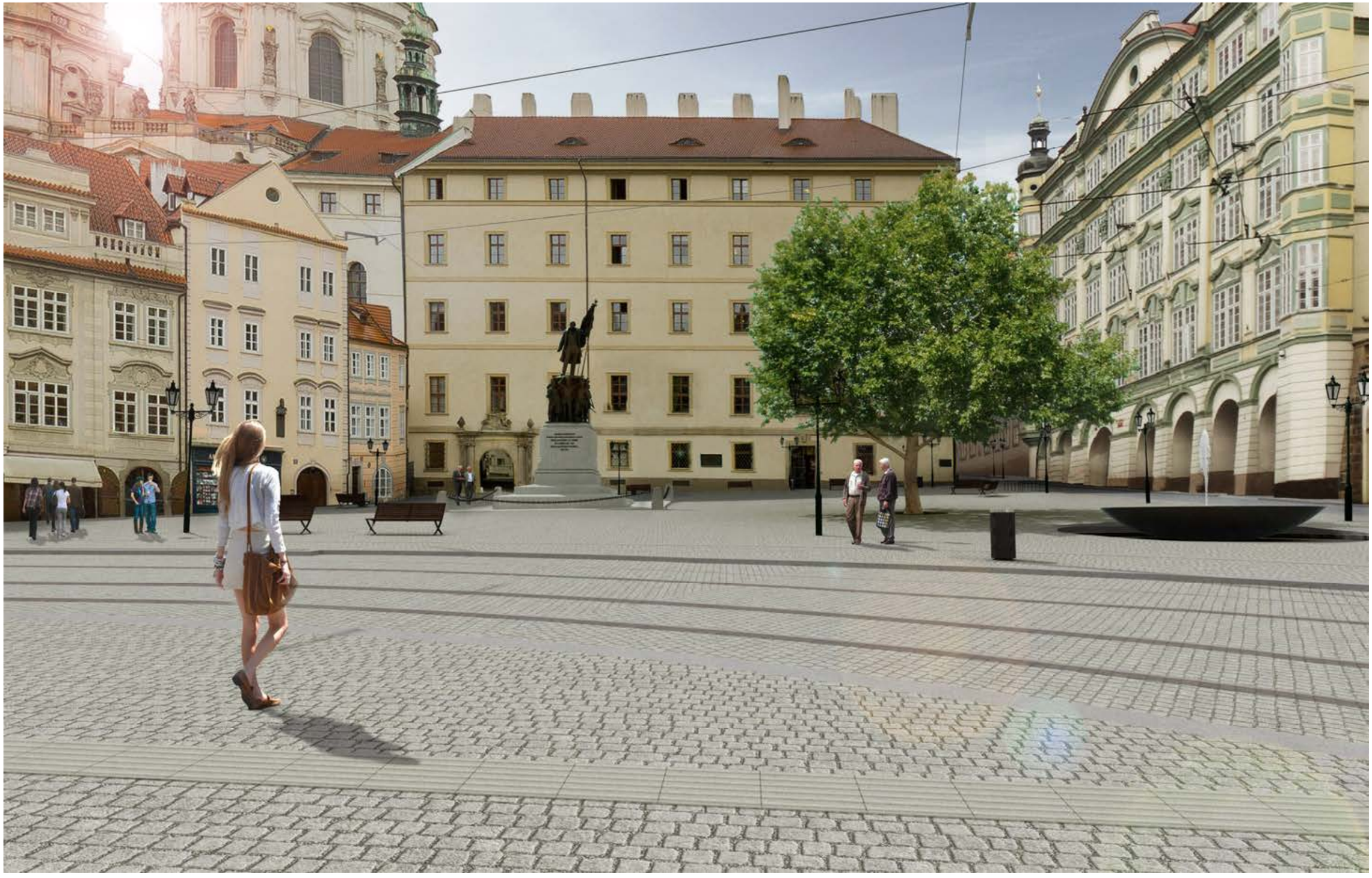

VIZUALIZACE

VIZUALIZACE

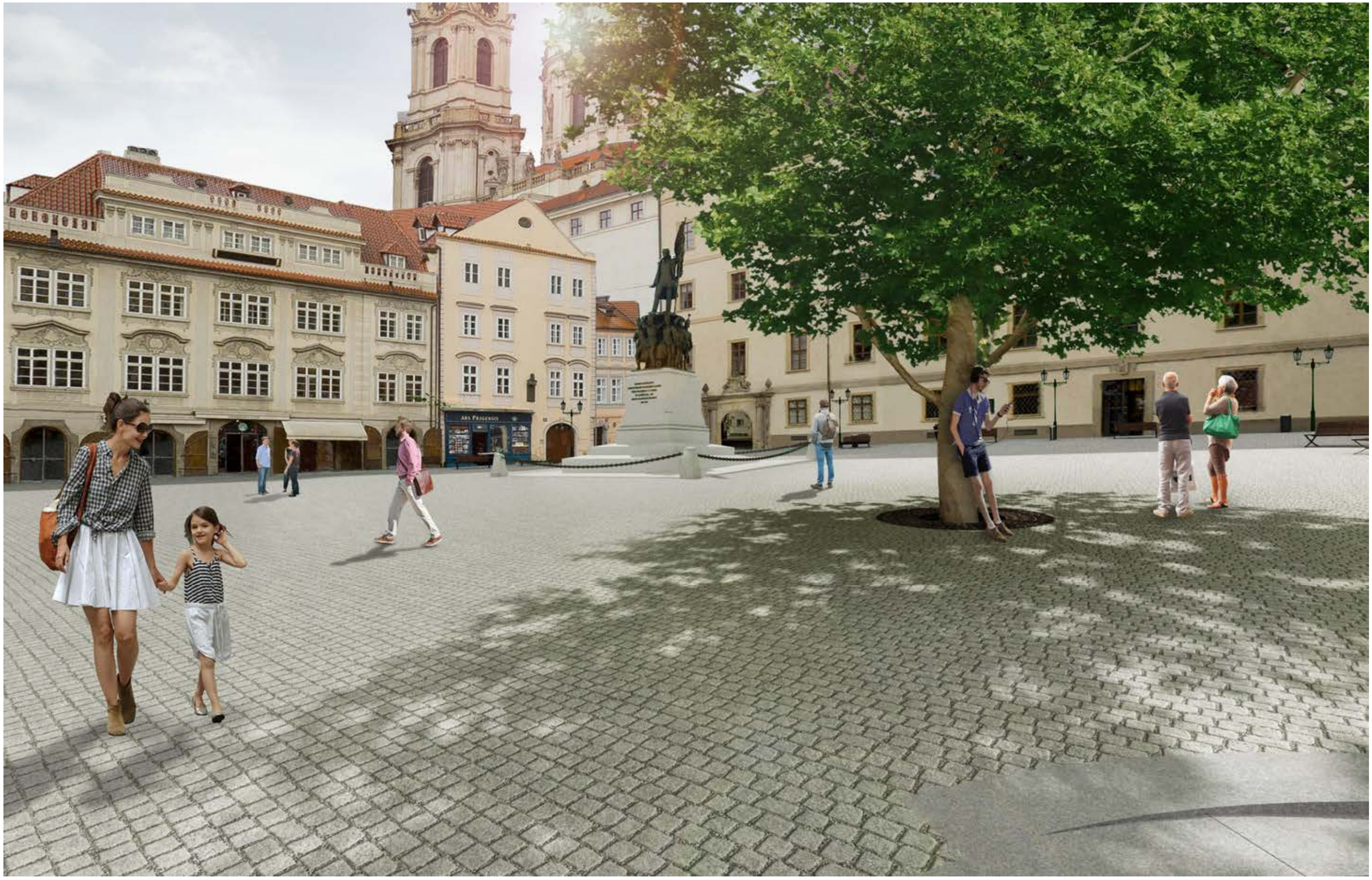

VIZUALIZACE

VIZUALIZACE

VIZUALIZACE

ZÁVĚR

Odstranění pomníku maršála Radeckého v reakci na aktuální politické i společenské změny ochudilo veřejný prostor Prahy o jedno z nejzajímavějších a z uměleckého hlediska i nejkvalitnějších sousoší z období 19. století. V okolních evropských zemích se dodnes nachází řada krásných pomníků panovníků a vojevůdců, které nebyly odstraněny v důsledku změněného a době poplatného hodnocení historie. Tato ve veřejném prostoru zachovaná sochařská díla jsou dnes svědectvím kulturní vyspělosti těchto zemí. Je tedy na místě, abychom se i u nás vyrovnali s dědictvím minulosti.

Předložená studie proto vychází z celkového konceptu soutěžního návrhu revitalizace Malostranského náměstí a počítá s obnovením pomníku maršála Radeckého jako výrazem změn ve společenském postoji a uvědomění si vlastních dějin. Projekt revitalizace náměstí je jedinečnou příležitostí k tomuto kroku. Nejedná se však pouze o pomník maršála císařské armády, ale je také upomínkou na mnoho českých vojáků, kteří pod jeho velením statečně bojovali za svou vlast. Na rozdíl od jiných odstraněných uměleckých děl, která byla nenávratně zničena, se sousoší maršála Radeckého dochovalo dodnes a jeho obnova je tak možná. Pomník z dílny bratří Maxů je velmi zdařilým uměleckým dílem, které by mohlo obohatit veřejný prostor, a proto by bylo jistě škoda, aby zůstalo i nadále v depozitáři.

Autoři revitalizace Malostranského náměstí zamýšleli v soutěžním návrhu umístit pomník maršála Radeckého co nejblíže původnímu místu. Nejen s ohledem na možné technické komplikace v této poloze však předložená studie obnovy pomníku navrhuje odlišné stanoviště pro jeho umístění v rámci Malostranského náměstí, které by mělo být ověřeno pomocí makety pomníku ve skutečné velikosti.

Při návrhu byl brán zřetel zejména na co nejmenší dopady na změny vypracované projektové dokumentace. Základní snahou bylo také respektovat historii místa a charakter prostředí včetně místních specifik Malostranského náměstí. Založení pomníku na vrtaných pilotech by znamenalo jen minimální zásahy do archeologických vrstev. V neposlední řadě byla studie vypracována tak, aby její realizace vyžadovala co nejméně přeložek inženýrských sítí, kterými je řešené území hustě protkáno.

Tato studie by tak měla být podkladem pro další jednání, která by jednoznačně směřovala k realizaci záměru. Po konečném rozhodnutí o obnově pomníku by bylo možné zpracovat projektovou dokumentaci, která by řešila samotnou výstavbu pomníku a jeho podobu. Během stavebních prací na projektu revitalizace náměstí by tak již bylo možné připravit základy pro osazení plánovaného podstavce.

Obnova pomníku bude významným počinem z hlediska umělecko historického. Zároveň však připomene jednu z pozapomenutých etap českých dějin a bude důkazem snahy o nápravu chyb našich předků.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Titulní list: AUTOR NEZNÁMÝ. *Radetzkyplatz, Prag.* Pohlednice, okolo roku 1910. Archiv autora.

Obr. 1: AUTOR NEZNÁMÝ. *Die Enthüllung des Radetzky-Denkmals in Prag am 13. Nov. 1858. Nach einer Zeichnung von F. Kanih.* Litografie, 1859. Illustrirte Zeitung, roč. 17 č. 1. ANNO Historische Zeitungen und Zeitschriften [online]. Dostupné online: https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=izl&datum=18590101&zoom=33

Obr. 2: AUGUST STRIXNER. *Feldmarschall Graf Radetzky. Gedruckt J. Rauh.* Kolorovaná litografie, okolo roku 1850. Wikimedia Commons [online]. Dostupné online: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Josef_Graf_Radetzky_Lithographie.jpg

Obr. 3: KAREL BELLMANN. *Malostranské náměstí s pomníkem maršála Radeckého*. Fotografie, okolo roku 1900. Archiv hlavního města Prahy [online]. Dostupné online: http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=A1187569B67611DF820F00166F1163D4&scan=1#scan1

Obr. 4: *Plán polohy a výšek královského hlavního města Prahy*. Mapa, 1889. Geoportál Praha [online]. Dostupné online: www.geoportalpraha.cz/cs/mapy/mapa-online

Obr. 5: JAN ZÍTEK. *Radetzky Monument*. Rytina, 1852 – 1853. Slovenská národná galéria. Web umenia [online]. Dostupné online: www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.G_12104

Obr. 6: AUTOR NEZNÁMÝ. *Radetzky-Denkmal*. Fotografie, 1858. Österreichische Nationalbibliothek [online]. Dostupné online: https://onb.digital/result/BAG_7737314

Obr. 7: KARL MÖHSL. *Radetzky-Denkmal auf den Kleinseitner Ring in Prag*. Stereografická fotografie, 1900. Österreichische Nationalbibliothek [online]. Dostupné online: https://onb.digital/result/1125EDB0

Obr. 8: FRANTIŠEK FRIDRICH. *Prag N. 9. – Radetzky Monument*. Fotografie, 1865. Österreichische Nationalbibliothek [online]. Dostupné online: https://onb.digital/result/110E130D

Obr. 9: AUTOR NEZNÁMÝ. *Prag, Niklaskirche, Radetzky Denkmal.* Fotografie, 1872. Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin [online]. Dostupné online: https://doi.org/10.25645/j3az-nagf

Obr. 10: AUTOR NEZNÁMÝ. *Malostranské náměstí*. Fotografie, okolo roku 1901. Historická Praha [online]. Dostupné online: https://www.historicka-praha.cz/malostranske-namesti/

Obr. 11: DETROIT PHOTOGRAPHIC COMPANY. *Radetzky Memorial*. Kolorovaná fotografie, okolo roku 1900. Library of Congress [online]. Dostupné online: https://www.wdl.org/en/item/2631/

Obr. 12: VÁCLAV HÁJEK – ATELIÉR HÁJEK. *Situace architektonického řešení – Dokumentace pro provádění stavby revitalizace Malostranského náměstí.* 2019.

Obr. 13: VÁCLAV HÁJEK – ATELIÉR HÁJEK. *Vizualizace návrhu revitalizace Malostranského náměstí - Dokumentace pro provádění stavby revitalizace Malostranského náměstí*. 2019.

PŘÍLOHA Č. 1 - FOTOGRAMETRICKÝ ROZBOR

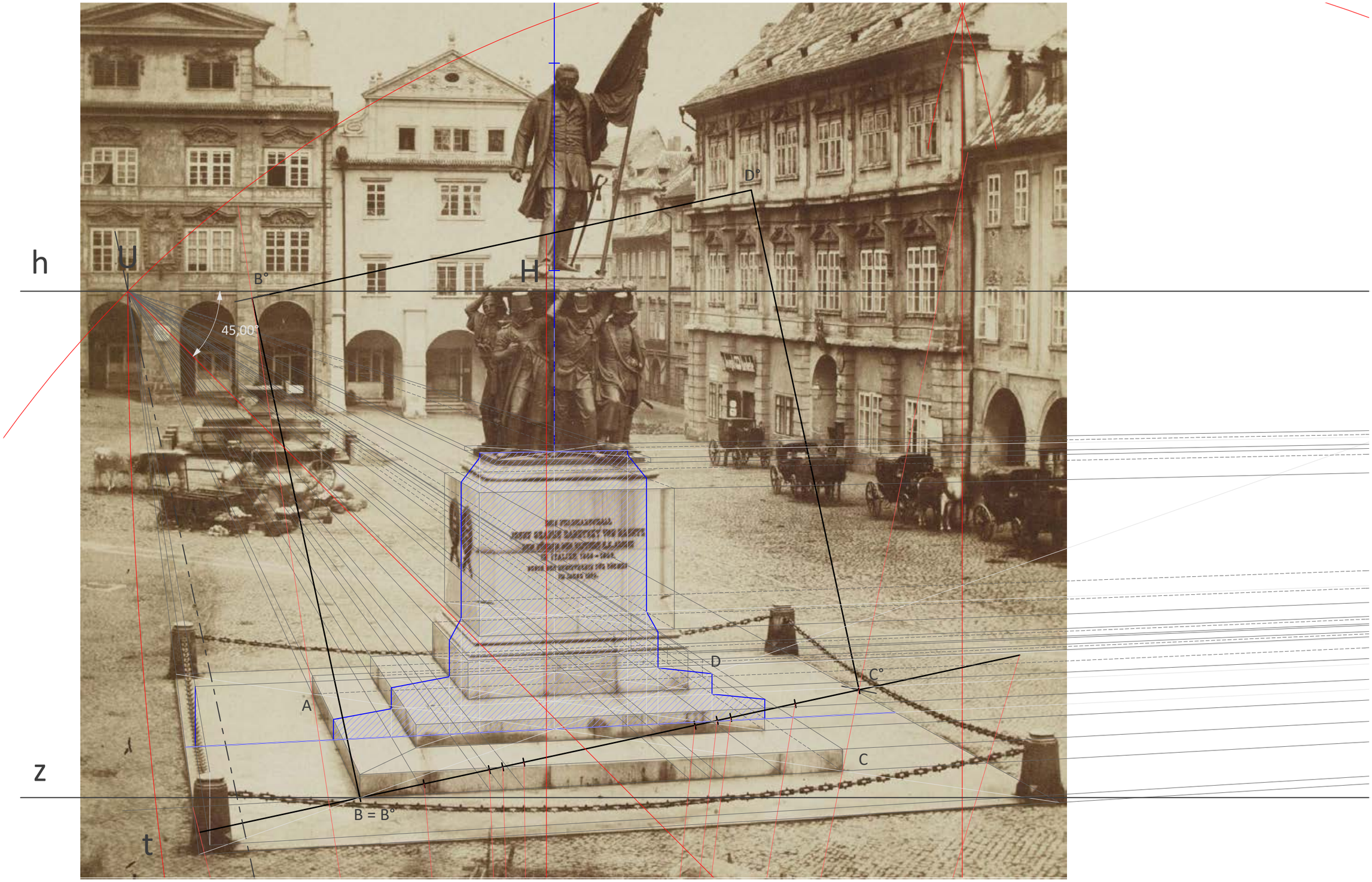

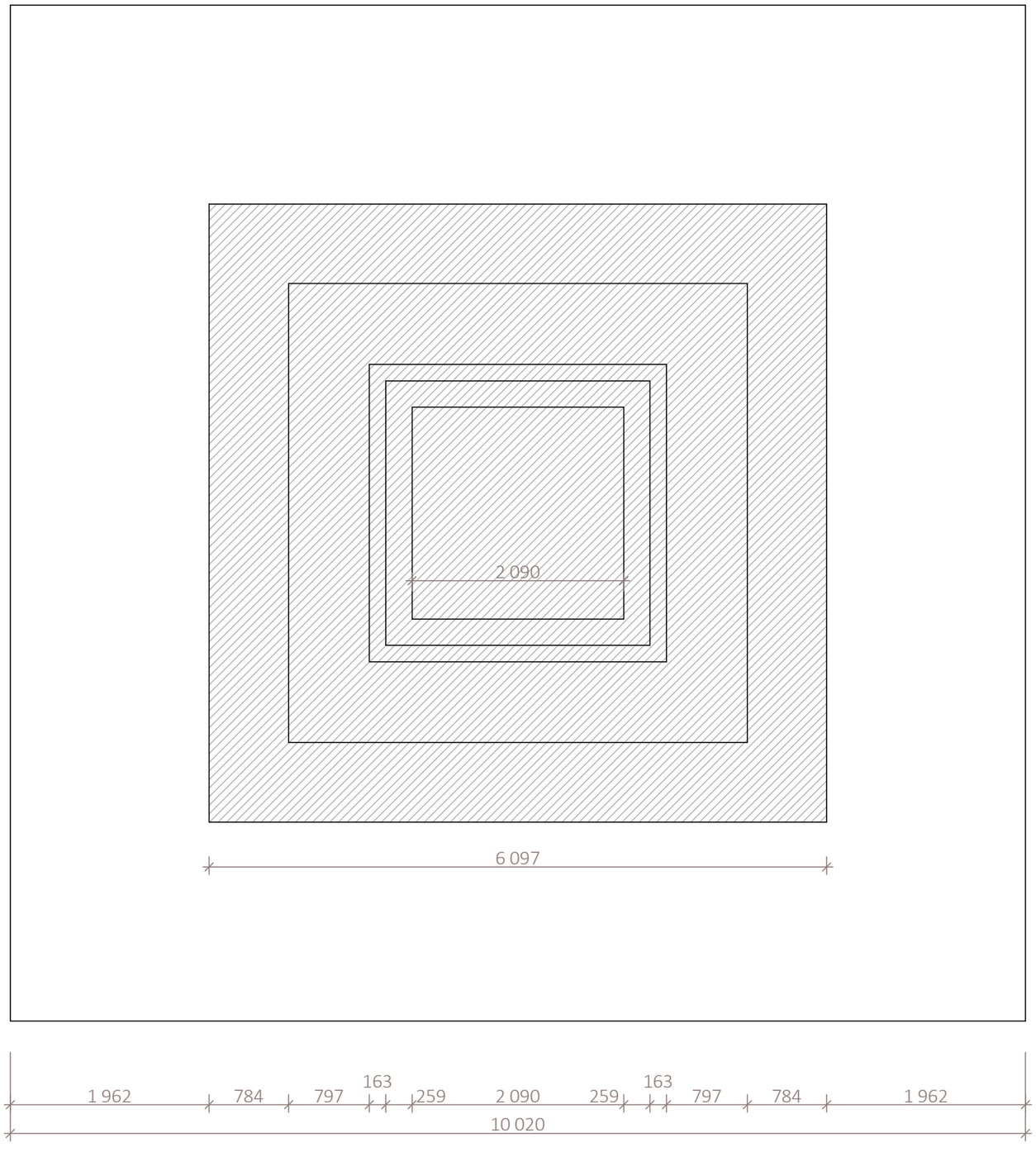
2 090
6 097
1 962
784
797
163
259
2 090
259
163
797
784
1 962
10 020

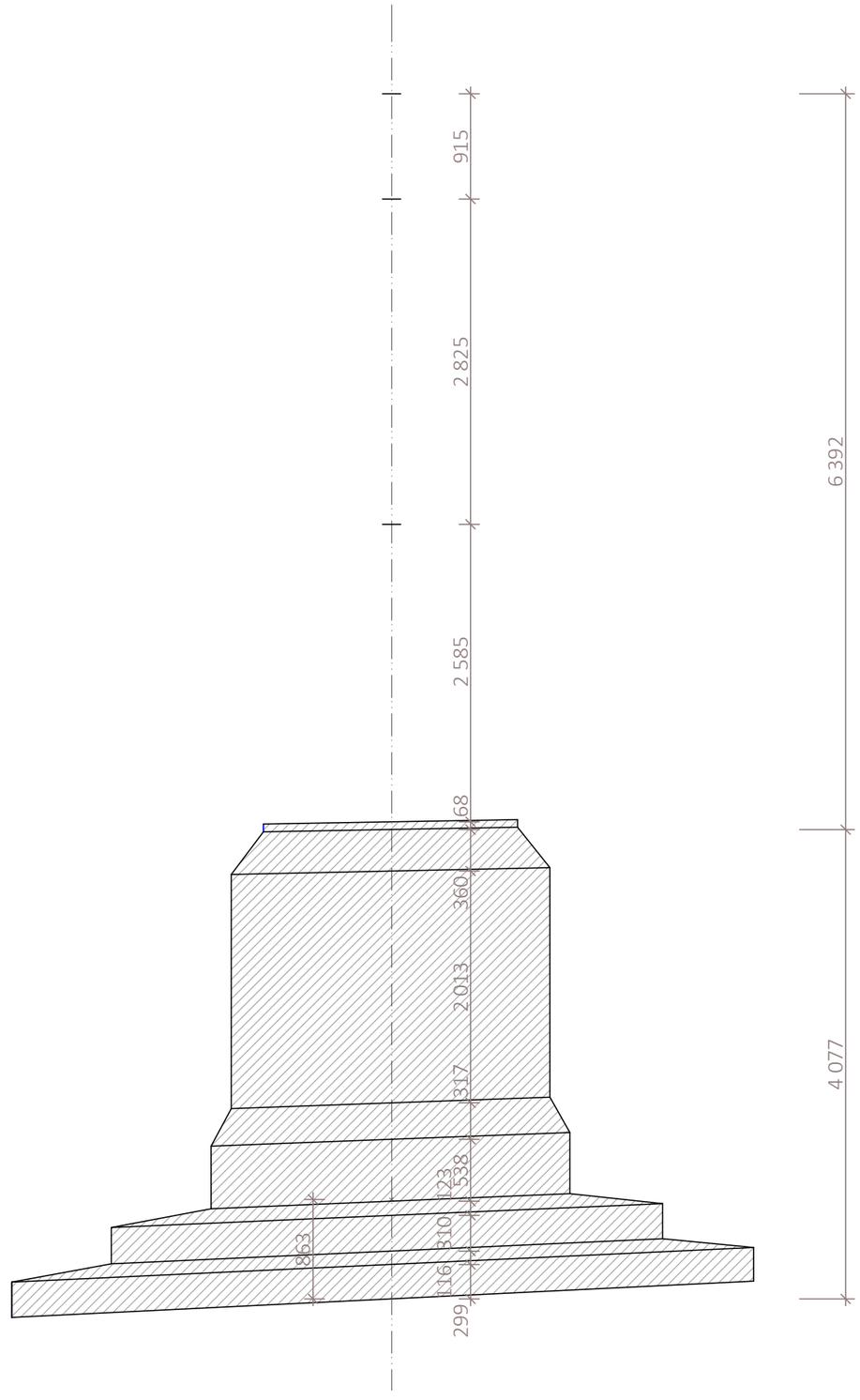
915
2 825
6 392
2 585
468
360
2 013
317
123
1 538
310
863
116
299
4 077

PŘÍLOHA Č. 3 - POMNÍK RADECKÉHO - POHLED ČELNÍ 1:50

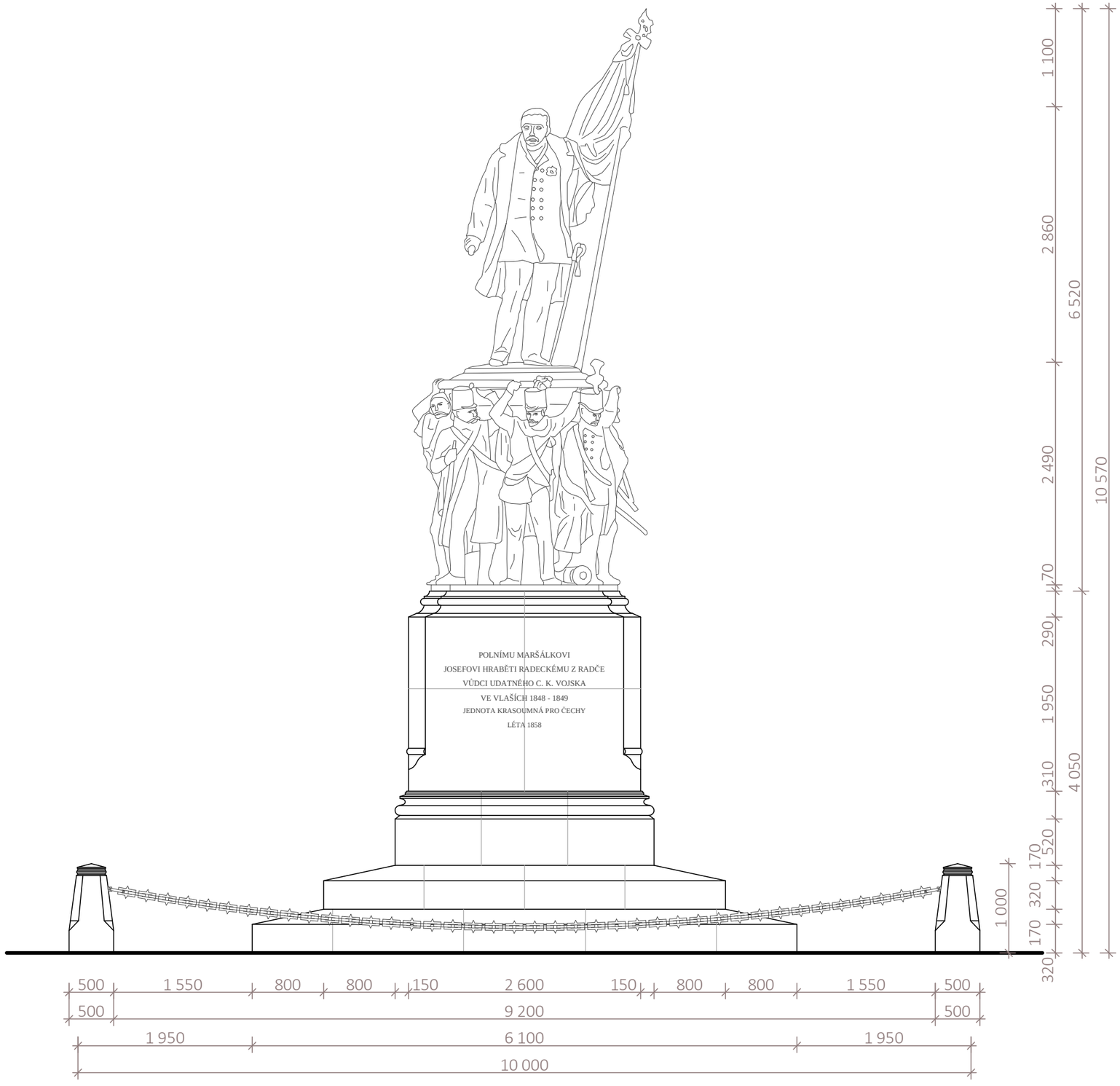

PŘÍLOHA Č. 4 - POMNÍK RADECKÉHO - PŮDORYS 1:50

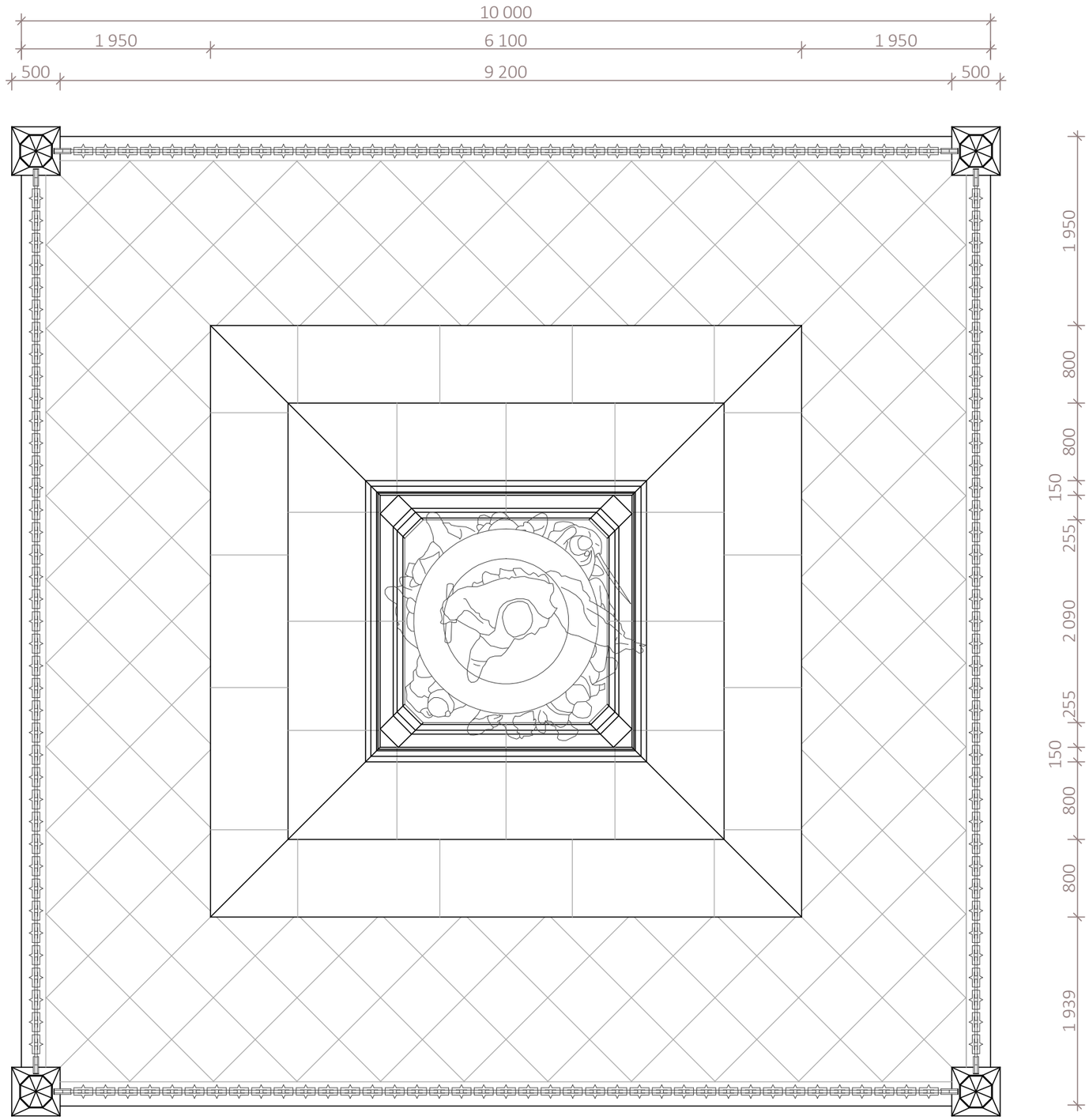

PŘÍLOHA Č. 5 - KOMPOZIČNÍ ROZBOR

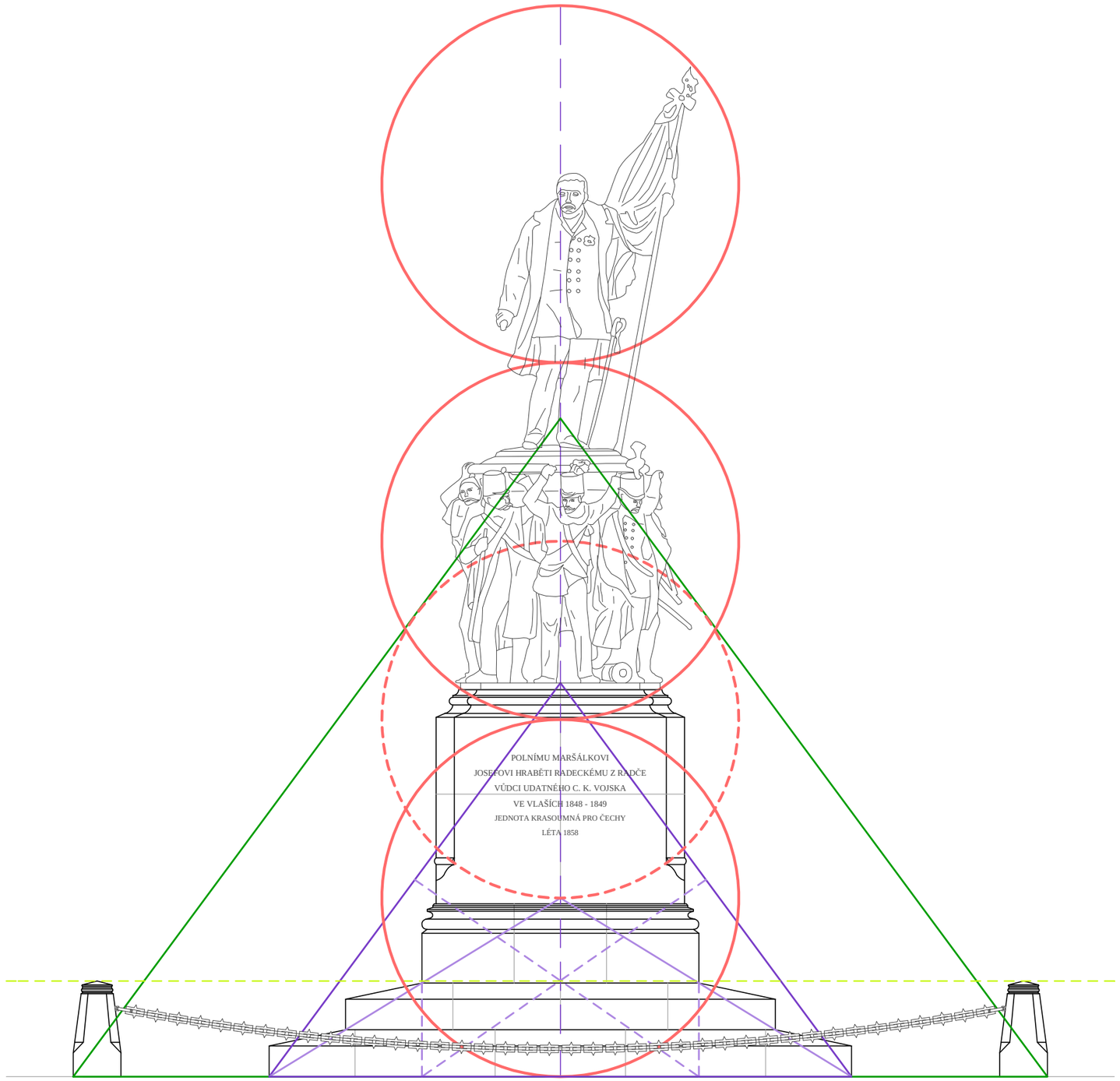

PŘÍLOHA Č. 6 - SITUAČNÍ VÝKRES UMÍSTĚNÍ POMNÍKU 1:250

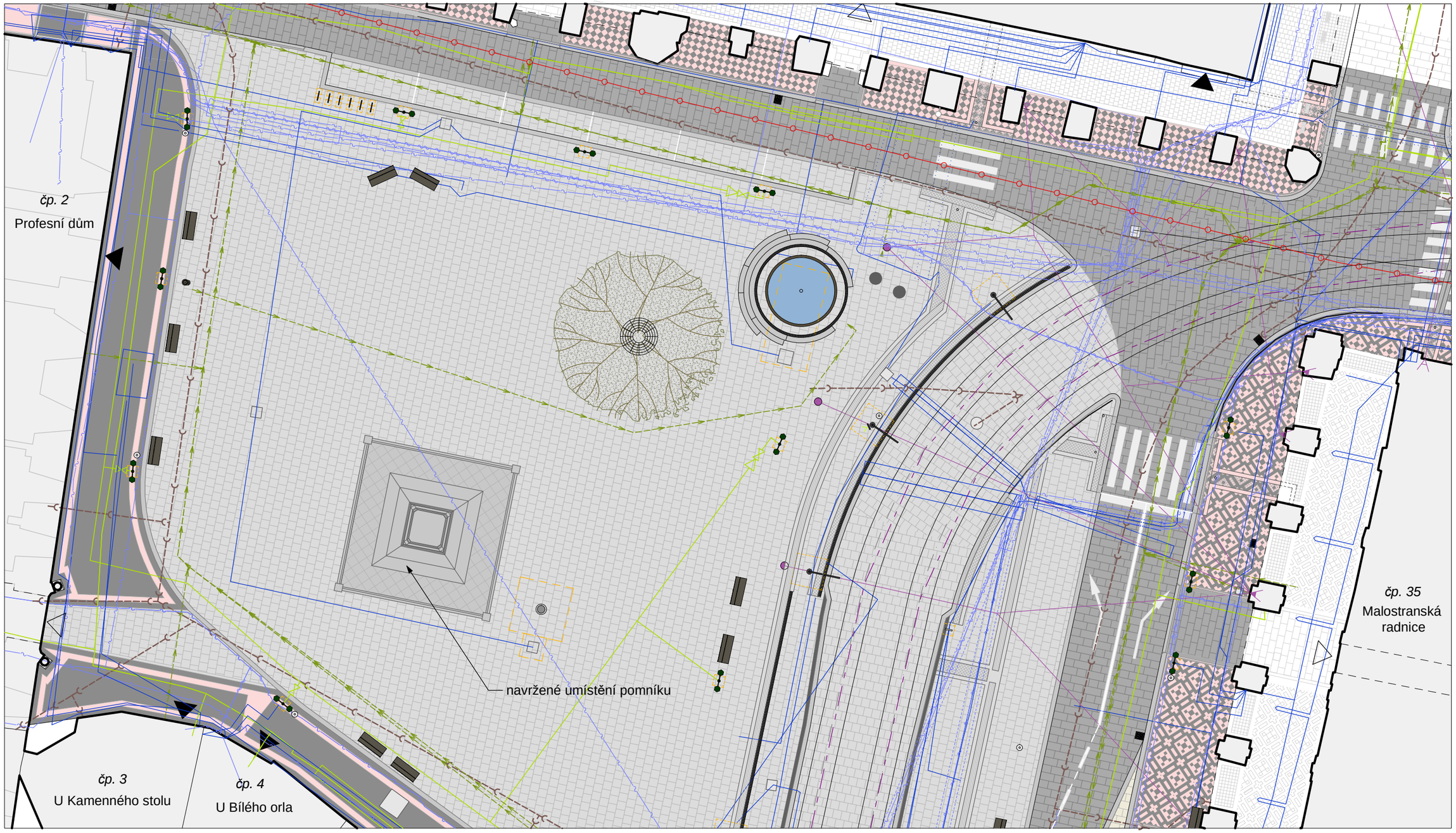

LEGENDA

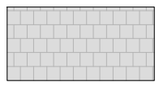

ŽULOVÁ DLAŽBA Z DROBNÝCH ŠTÍPANÝCH KOSTEK
10 x 10 cm, tl. 10 cm, nová, řádková vazba
40% šedá a 60% béžová žula rovnoměrně kladená (lom Dolní Březinka)

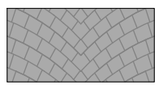

ŽULOVÁ DLAŽBA Z DROBNÝCH ŠTÍPANÝCH KOSTEK
10 x 10 cm, tl. 10 cm, stávající přeložená
kroužková vazba, modrošedá žula (lom Mrákotín)

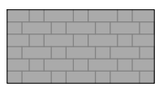

ŽULOVÁ DLAŽBA ZE ŠTÍPANÝCH KOSTEK VELKÉHO FORMÁTU
16 x 20 - 28 cm, tl. 16 cm, stávající přeložená
řádková vazba, modrošedá žula (lom Mrákotín)

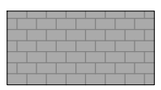

ŽULOVÁ DLAŽBA ZE ŠTÍPANÝCH KOSTEK VELKÉHO FORMÁTU
15 x 20 cm, tl. 15 cm, stávající přeložená a částečně doplněná
řádková vazba, modrošedá žula (lom Mrákotín)

ŠTÍPANÁ MOZAIKA Z MRAMORU
6 x 6 cm, tl. 6 cm, nová a částečně stávající přeložená, různé vzory, kombinace
šedého, růžového a ojediněle bílého vápence (lom Slivenec a Kosov)

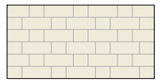

KŘEMENCOVÁ DLAŽBA VELKÉHO FORMÁTU
15 x 15 - 23 cm, tl. 15 cm, stávající přeložená
řádková vazba, žlutavý křemenec (lom Vítkov a Kotlářka)

ŽULOVÉ ZÁMKOVÉ OBRUBNÍKY
šířka 30 cm, tloušťka 20 cm, délka min. 100 cm
stávající přeložené a nově doplněné, šedá žula (lom Mrákotín)

PŘECHODY PRO CHODCE A VODOROVNÉ DOPRAVNÍ ZNAČENÍ
tryskané řezané desky 50 x 50 cm, tl. 10 cm, nové
šedobílá žula

VAROVNÉ A SIGNÁLNÍ PÁSY
řezané kamenné desky s výstupky 20 x 20 cm, tl. 6 cm, výstupky 2 x 2 cm
šedobéžová žula (lom Dolní Březinka)

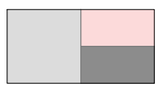

LEM VAROVNÝCH A SIGNÁLNÍCH PÁSŮ
tryskané řezané desky 25 x 40 cm, tl. 6 cm
šedobéžová žula (lom Dolní Březinka) / šedý a růžový mramor (lom Slivenec)

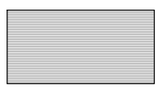

UMĚLÁ VODÍCÍ LINIE
tryskané řezané drážkované desky 20 x 20 cm, tl. 6 cm, drážky šířky 2,5 cm
šedobéžová žula (lom Dolní Březinka)

KANALIZACE
(Pražské vodovody a kanalizace, a.s.)

OCHRANNÉ PÁSMO KANALIZAČNÍ STOKY

VODOVOD
(Pražské vodovody a kanalizace, a.s.)

PLYNOVOD
(Pražská plynárenská a.s.)

ELEKTRICKÉ VEDENÍ
(Pražská energetika, a. s.)

VEŘEJNÉ OSVĚTLENÍ
(Hlavní město Praha - Technologie Hlavního města Prahy, a. s.)

SDĚLOVACÍ VEDENÍ
(CETIN a. s., T-Mobile Czech Republic a.s., Hlavní město Praha - TSK)

KABELOVOD

TRAKČNÍ VEDENÍ
(Dopravní podnik hlavního města Prahy, a.s.)

POTRUBNÍ POŠTA
(Wind.com s.r.o.)